

6.8.2026

KIERTOTALOUDEN STRATEGISEN OHJELMAN VÄLIARVIOINTI

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/19386/2026

JOHDANTO

Ympäristöministeriö sekä työ- ja elinkeinoministeriö pyytävät lausuntoa Kiertotalouden strategisen ohjelman väliarvioinnista.

TAUSTA

Kiertotalouden strateginen ohjelmaehdotus valmisteltiin laajana poikkihallinnollisena ja osallistavana prosessina vuosina 2020–2021. Ohjelmaehdotuksen pohjalta Valtioneuvosto teki periaatepäätöksen kiertotalouden strategisesta ohjelmasta keväällä 2021, ja Petteri Orpon hallitus on jatkanut periaatepäätöksen voimassaoloa.

Ministeriöt ovat tilanneet Kiertotalouden strategisen ohjelman väliarvioinnin, jonka toteuttivat Sweco ja 4Front lokakuun 2025 ja maaliskuun 2026 välisenä aikana.

Kiertotalouden strategisen ohjelman arviointi tarjoaa tiiviin kokonaiskuvan kiertotalouden strategisen ohjelman edistymisestä, ja sen on tarkoitus tukea myös jatkotoimien suunnittelua. Arvioinnin mukaan Kiertotalouden strateginen ohjelma on ollut ja on edelleen keskeinen väline Suomen siirtymässä kohti hiilineutraalia ja resurssiviisasta yhteiskuntaa. Ohjelman strateginen merkitys on suuri, mutta tavoitteiden saavuttaminen edellyttää jatkossa vahvempaa ohjausta, järeämpiä keinoja sekä pitkäjänteisen poliittisen sitoutumisen varmistamista. Väliarvioinnissa on suosituksia jatkoaskelista.

Lisäksi EU:n komissio vuoden 2026 talouspolitiikan EU-ohjausjakson paketissa (3.6.2026) suosittelee, että Suomi vauhdittaa teollisuuden ja liikenteen hiilestä irtautumista, vihreitä teknologioita ja kiertotalouden ratkaisuja sekä vahvistaa maan ja metsävarojen kestävää käyttöä.

TAVOITTEET

Eri ministeriöiden ja sidosryhmien näkemyksiä on tarkoitus hyödyntää ohjelman jatkovalmistelussa, toimeenpanon painotusten tarkentamisessa sekä YM:n strategian ja virkamiespuheenvuoron valmistelussa.

VIHDIN KUNNAN LAUSUNTO

Vihdin kunta tarkastelee lausunnossaan kiertotalouden strategisen ohjelman väliarviointia, kehittämissuuntaa ja toteutusta suhteessa kunnan omiin kasvu-, elinvoima- ja ympäristöintresseihin.

KYSYMYKSET KIERTOTALOUDEN STRATEGISEN OHJELMAN VÄLIARVIOINNISTA (1–5)

1. Mitkä ohjauskeinot ovat vaikuttavimpia ohjelman tavoitteiden saavuttamiseksi?

Arvioinnin mukaan ohjelma on ollut relevantti ja hyödyllinen yhteistyön, osaamisen ja informaatio-ohjauksen vahvistamisessa, mutta vaikutukset määrällisiin tavoitteisiin ja investointeihin ovat jääneet rajallisiksi. Sääntely, verotus ja markkinoita ohjaavat taloudelliset instrumentit ovat edenneet hitaasti. Arvioinnin suosituksia ovat muun muassa strategisen ohjauksen vahvistaminen, taloudellisen ohjauksen kehittäminen, rahoituspolkujen rakentaminen, sääntelyn ja lupien parantaminen, hankintojen vahvistaminen, green dealin kehittäminen sekä seurannan parantaminen.

LAUSUNTO

- Mitkä arvioinnin suosituksista ovat mielestänne tärkeimpiä seuraavassa vaiheessa ja miten konkretisoisitte niitä?

Vihdin kunta pitää tärkeimpinä strategisen ohjauksen jatkuvuutta, taloudellisen ohjauksen vahvistamista, katkeamattomia rahoituspolkuja, sääntelyn ja lupien ennakoitavuutta, julkisia hankintoja sekä seurantaa. Informaatio-ohjaus ja vapaaehtoiset sitoumukset ovat hyödyllisiä, mutta eivät yksin riitä muuttamaan markkinoita ja materiaalivirtoja.

Konkreettisesti tarvitaan yhtenäisiä sääntely- ja lupakäytäntöjä, kiertotalousratkaisujen kysyntää vahvistavia taloudellisia kannustimia, hankintakriteerejä sekä rahoitusta koko ketjuun valmistelusta investointeihin. Kunnille tulee tarjota yhteiset työkalut ja tietopohjat. Uusia tehtäviä ei tule osoittaa kunnille ilman resursseja, ja seuranta tulee sovittaa olemassa oleviin raportointiprosesseihin.

- Onko teillä näkemyksiä eri ohjauskeinojen toimivuudesta, esimerkkejä muista maista ja arvioita toteuttamiskelpoisuudesta?

Vaikuttavuus syntyy ohjauskeinojen yhdistelmästä, jossa sääntely asettaa vähimmäistason, taloudelliset instrumentit muuttavat materiaalivalintojen kannattavuutta ja julkiset hankinnat luovat kysyntää. Ohjauskeinojen toimivuus edellyttää, että niitä sovelletaan toisiaan tukevasti ja johdonmukaisesti, sillä

yksittäinen ohjauskeino ei yleensä riitä muuttamaan markkinoiden ja materiaalivirtojen käytäntöjä. Esimerkiksi Kiertotalouden green dealia tulee hyödyntää erityisesti toimijoiden sitouttamiseen ja yhteisten ratkaisujen kehittämiseen, mutta vapaaehtoisena ohjauskeinona se tarvitsee tuekseen sääntelyä ja taloudellista ohjausta.

- **Miten täydentäisitte kiertotalousohjelman tavoitteita ja toimenpiteitä?**

Kiertotalousohjelman tavoitteissa ja toimenpiteissä tulee tehdä näkyväksi kiertotalouden kustannussäästö-, investointi- ja kasvupotentiaali, ja seurannalla tulee tuottaa tietoa tämän potentiaalın toteutumisesta. Materiaali- ja ympäristövaikutusten osalta tulee seurata neitseellisten materiaalien korvautumista, materiaalien uudelleenkäyttöä sekä kuljetusten ja päästöjen vähenemistä. Näiden rinnalla tulee arvioida saavutettuja kustannussäästöjä ja vältettyjä kustannuksia sekä kiertotalousinvestointien, niihin liittyvän liiketoiminnan ja paikallisen arvonluonnin kehitystä. Näin voidaan osoittaa, miten kiertotalous vastaa kiristyvän kuntatalouden tarpeisiin ja edistää kuntien ja alueiden sekä muun julkisen sektorin kasvu- ja investointitavoitteita.

2. Miten Kiertotalouden green dealin puitteissa tehtävää yhteistyötä ja toimintamalleja voisi kehittää?

Arvioinnin mukaan green deal on onnistunut sitouttamaan toimijoita, mutta vapaaehtoisuuteen perustuva malli ei yksin riitä systeemiseen muutokseen. Lisäksi osallistujajoukkoa tulisi laajentaa erityisesti materiaali-intensiivisille toimialoille.

LAUSUNTO

Vapaaehtoista mallia tulee tukea sääntelyllä, taloudellisella ohjauksella ja julkisilla hankinnoilla. Osallistumisen lisäarvo tulee osoittaa kunnille ja muille toimijoille kustannussäästöinä, investointien edistymisenä, liiketoimintamahdollisuuksina ja paikallisena arvonluontina. Yhteistyö tulee kohdentaa vaikuttaviin materiaalivirtoihin ja sellaisiin toimeenpanotarpeisiin, joita yksittäinen toimija ei voi ratkaista.

Liittymistä ja toimeenpanoa tulee helpottaa alueellisilla ja toimialakohtaisilla käytännön tukipoluilla, joka sovitetaan alueiden ja toimialojen lähtökohtiin. Maakuntaliitot voisivat toimia alueellisten ja toimialajärjestöt toimialakohtaisten tukipolkujen kokoajina. Tuen tulee auttaa liittymisessä ja vaikuttavimman muutoskohteen valinnassa, kustannus- ja vaikutusarvioinnissa, vastuiden ja päätöspolun määrittelyssä sekä rahoituksen tunnistamisessa niin, että sitoumus etenee ensimmäiseen toteutettavaan toimenpiteeseen ja seurattaviin materiaali-, kustannus- ja elinvoimavaikutuksiin.

Esimerkiksi rakentamisessa ja infrastruktuurissa suurilta hankkeilta tulee edellyttää ennakoivaa massataloussuunnittelua ja ajantasaista tietoa materiaalien määrästä, laadusta, sijainnista ja ajoituksesta. Tarvitaan alueellista massakoordinaatiota sekä käsittely- ja välivarastointialueiden huomioimista maankäytössä.

3. Mitä kiertotalouden rahoitusmalleja tai -ratkaisuja tulisi vahvistaa tai mitä uusia malleja tulisi kehittää?

Arviointi tunnistaa rahoituskuilun TKI-vaiheen ja teollisen mittakaavan investointien välillä.

LAUSUNTO

- **Mitkä ovat keskeisimpiä pullonkauloja kiertotalousinvestoinneissa, ja miten niitä tulisi ratkaista?**

Kiertotalousinvestointien keskeinen rahoituksellinen pullonkaula on siirtyminen pilotoinnista kaupalliseen ja teolliseen mittakaavaan. Kuntanäkökulmasta rahoituskuilu alkaa jo ennen varsinaista investointipäätöstä. Kunta ei useinkaan toteuta teollista investointia, vaikka sen toteutuminen voi edellyttää kunnalta materiaalivirtojen tunnistamista, toimijoiden kokoamista sekä maankäytön, infrastruktuurin ja lupaprosessien yhteensovittamista. Tähän investointeja mahdollistavaan valmisteluun on heikosti pitkäjänteistä rahoitusta. Suuri osa kiertotalouden vaikuttavuudesta ratkaistaan jo suunnittelussa.

Alueellisesti voisi olla hyödyllistä koota investointiportfolioita, joissa useita kuntien ja yritysten toisiaan täydentäviä hankkeita kootaan yhteisen hankekehityksen ja koordinoitun rahoitusvalmistelun piiriin. Julkinen riskinjako tulee kohdentaa hankkeisiin, jotka eivät ilman sitä toteutuisi ja joissa tuki saa liikkeelle yksityistä pääomaa sekä tuottaa todennettavia materiaali-, kustannus- ja elinvoimavaikutuksia.

- **Miten kiertotalouden edistämisen tulisi sisältyä tulevaan EU:n monivuotisen rahoituskehityksen kansalliseen ohjelmaan?**

Kiertotalouden tulee olla läpileikkaava investointiperuste ja tunnistettava rahoituskokonaisuus. Kiertotalous tulee kytkeä puhtaan siirtymän lisäksi kilpailukykyyn, huoltovarmuuteen, resurssiomavaraisuuteen ja alueelliseen elinvoimaan.

Rahoitusta ei tule rajata materiaalikierron loppupäähän, vaan sitä tulee kohdentaa myös primääriraaka-aineiden käytön vähentämiseen, materiaalivirtojen optimointiin ja teollisiin symbiooseihin.

Kuntien ja pk-toimijoiden osallistuminen alueellisten suunnitelmien valmisteluun ja toteutukseen tulee turvata kohtuullisilla omarahoitusosuuksilla, hankekehitystuella ja hallinnollisesti oikeasuhteisilla vaatimuksilla. Rahoituksen tulee mahdollistaa myös

alueiden väliset arvoketjut ja vaikuttavimmat kiertotalousinvestoinnit eri puolilla Suomea. Rahoituksen tuloksellisuutta tulee arvioida toteutuneiden investointien, yksityisen rahoituksen vipuvaikutuksen sekä materiaali-, kustannus- ja elinvoimavaikutusten perusteella.

4. Miten julkisia hankintoja tulisi ohjata nykyistä vahvemmin kiertotalousmarkkinoiden luomisessa?

Arviointi nostaa julkiset hankinnat yhdeksi tärkeäksi vipuvarreksi kysynnän synnyttämisessä ja ratkaisujen skaalaamisessa.

LAUSUNTO

- **Miten kiertotaloutta tukevia julkisia hankintoja tulisi edistää ja minkälainen ohjauskeinojen kokonaisuus olisi tässä tehokkain?**

Julkisia hankintoja tulee ohjata siten, että ne muodostavat yrityksille ennakoitavan ja johdonmukaisen kysynnän. Yksittäiset kilpailutukset toimivat tärkeinä kokeiluina, mutta eivät vielä muodosta markkinaa tai anna yrityksille riittävää perustetta investoida uusiin ratkaisuihin ja kapasiteettiin. Julkisia organisaatioita tulee tukea ja ohjata kannustavilla mekanismeilla tunnistamaan vaikuttavimmat hankintakategoriat sekä käymään pitkäjänteistä ja ennakoivaa markkinavuoropuhelua investointitarpeista. Markkinoiden ennakoitavuutta tukee tieto, joka antaa kokonaiskuvan tulevista hankkeista sekä materiaalien määrästä, laadusta, sijainnista ja ajoituksesta.

- **Ovatko julkisille hankinnoille asetetut kiertotalous- ja kestävyyttä koskevat tavoitteet riittävän vaikuttavia, ja miten niiden toimeenpanoa tulisi vahvistaa (esim. ohjaus, kannustimet tai rahoitus)?**

Kiertotalous- ja kestävyystavoitteet ovat oikeansuuntaisia, mutta eivät yksin riittävän vaikuttavia, koska ne eivät ole suoraan kilpailutuksissa käytettäviä vaatimuksia. Ohjausta tulee vahvistaa helposti sovellettavilla hankintakategoriakohtaisilla vähimmäisvaatimuksilla. Markkinoiltaan kypsissä kategorioissa vaatimuksia voidaan ottaa käyttöön vaiheittain. Kehittyvillä markkinoilla tarvitaan markkinavuoropuhelua ja pilotointia.

Kannustimina voidaan hyödyntää sopimuksiin liitettäviä, todennettuihin tuloksiin perustuvia kannustimia. Vaativien pilottihankintojen valmisteluun tarvitaan erillistä rahoitusta. Yhteisten työkalujen ja neuvonnan tulee olla valtion rahoittamia ja kunnille maksuttomia. Merkittävässä hankinnoissa tavoitteiden toteutuminen tulee varmistaa sopimusehdoilla ja tarkoituksenmukaisilla mittareilla. Seuranta tulee liittää olemassa oleviin järjestelmiin, ja uusien velvoitteiden yhteydessä tulee turvata riittävät resurssit ja siirtymäajat.

5. Miten eri toimijoiden sitoutumista sekä ohjelman pitkäjänteisyyttä ja poikkihallinnollisuutta voitaisiin lisätä?

Arvioinnin mukaan ohjelman strateginen merkitys on suuri, mutta tavoitteiden saavuttaminen edellyttää jatkossa vahvempaa ohjausta, järeämpiä keinoja sekä pitkäjänteisen poliittisen sitoutumisen varmistamista. Kiertotalouden strateginen ohjelma on edistänyt kiertotaloutta yli hallintorajojen ja pitänyt teeman näkyvästi esillä kansallisessa ja EU-tason päätöksenteossa. Ohjelma on tukenut laajaa joukkoa hankkeita ja kehittämistoimia, ja sen strateginen relevanssi on arvioinnin mukaan edelleen vahva.

LAUSUNTO

Kiertotalous on juurrutettava osaksi normaalia johtamista ja päätöksentekoa, eikä sen toimeenpano saa jäädä määräaikaisten hankkeiden varaan. Tämä edellyttää ohjelmalle pysyvää, riittävästi resursoitua poikkihallinnollista ohjausta. Keskeisille ministeriöille ja muille toteuttajille tulee määrittää selkeät vastuut ja aikataulut sekä osoittaa toimeenpanoon tarvittavat resurssit. Ohjelman etenemistä tulee seurata säännöllisesti poliittisella tasolla.

Hallituskaudet ylittävä jatkuvuus edellyttää keskeisistä tavoitteista parlamentaarista linjausta. Ne tulee kytkeä julkisen talouden suunnitteluun, talousarvioihin ja hallinnonalojen toimintaan. Ohjelman toimeenpanolle tulee turvata pitkäjänteinen rahoitus.

Kuntien ja niiden arvoverkostojen sitoutumista tulee vahvistaa ottamalla ne mukaan toimenpiteiden valmisteluun sekä määrittämällä yhdessä konkreettiset tavoitteet ja vastuut. Kunnissa toimeenpano tulee kytkeä olemassa oleviin talous- ja investointiprosesseihin sekä seuranta yhteiseen tietopohjaan ilman uutta erillistä raportointirakennetta.